

УДК 339.9.012.421; 338.24.021.8

DOI DOI dx.doi.org/10.30970/vir.2018.44.0.9472

СТРУКТУРНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Григорій Шамборовський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. +380322394781,
email: gwersii@gmail.com*

Досліджено трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи, фінансову лібералізацію, приватизацію, політику імпортозаміщення в Польщі, Угорщині та Чеській Республіці. Висвітлено особливості євроінтеграційних процесів країн ЦСЄ та України. Проаналізовано макроекономічні показники країн ЦСЄ та їхню відповідність Маастрихтському договору, який вимагає досягнення макроекономічної стабільності, дотримання жорстких критеріїв інфляції, дефіциту державного бюджету, державного боргу, відсоткових ставок, обмінного курсу у країнах-претендентах на вступ до ЄС. З'ясовано, що країни ЦСЄ у процесі євроінтеграції лише частково відповідали Маастрихтським критеріям. Визначено спільну рису перехідного періоду Естонії, Латвії, Литви, Чеської Республіки, Словаччини, Угорщини, Польщі, Румунії, Болгарії, Словенії та Хорватії – їхнє спрямування на соціально-економічну конвергенцію з країнами-членами ЄС. Встановлено, що макроекономічні показники України на сучасному етапі в цілому не відповідають Маастрихтським критеріям, разом з тим простежується їх стабілізація. Зокрема, спостерігається стійка тенденція до зниження дефіциту бюджету та наближення до рівня інших країн ЦСЄ. Визначено, що необхідною умовою інтеграції України до ЄС є зниження темпів інфляції з 13 % та наближення до групи рівня Албанії, Чорногорії, Боснії і Герцеговини та Македонії з темпами інфляції в межах 1–2 %. Наголошено на необхідності пришвидшення структурних реформ та європейської економічної інтеграції України шляхом системної адаптації досвіду країн ЦСЄ, які успішно завершили цей процес.

Ключові слова: транзитивна (перехідна) економіка; лібералізація; приватизація; імпортозаміщення; країни ЦСЄ; Маастрихтський договір; Маастрихтські критерії; євроінтеграція.

Постановка проблеми. Перехідний етап або структурні (транзитивні) перетворення економіки (*transition economy*, або *transitional economy*) – тимчасовий стан за переходу від економіки з центральним плануванням (командно-адміністративної системи) та концентровано-усуспільненої власності до ринкових відносин. Унаслідок переходу здійснюється радикальна зміна основ суспільно-економічних відносин, формування нових цінностей та пріоритетів генезису і розвитку суспільства та держави.

У країнах з перехідною економікою відбуваються зміни структури соціально-економічної макросистеми – в процесі реформ, спрямованих на запровадження ринкових інститутів. Вони передбачають лібералізацію економіки, де ціни встановлюють на основі попиту та пропозиції, дерегуляцію економіки, приватизацію державних підприємств і ресурсів та ін.

У більшості країн Центрально-Східної Європи трансформаційний процес спрямований на євроінтеграцію, соціально-економічну конвергенцію з країнами-членами ЄС. У нашій державі, яка за історико-географічним положенням також належить до країн ЦСЄ і так само прагне до європейської цивілізації, необхідно вивчати досягнення своїх сусідів і запроваджувати їхній досвід.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Наукові дослідження сутності ринкової трансформації у контексті глобалізаційних процесів, структурних перетворень та особливості їхнього здійснення в країнах ЦСЄ та пострадянського простору, євроінтеграційні перспективи перехідних економік (зокрема, України) в різних контекстах досліджують вітчизняні економісти І. Акімова, О. Беляєв, О. Біла, О. Білорус, В. Будкін, І. Бураковський, З. Варналій, В. Вергун, А. Гальчинський, В. Геєць, І. Грабинський, В. Голіков, А. Філіпенко, О. Шнирков, а також зарубіжні вчені, серед яких – Л. Абалкін, Л. Бальцерович, Е. Вілсон, А. Іноземцев, Г. Колодко, А. Ослунд, А. Зіденберг, Дж. Сакс, Дж. Сорос, Дж. Стігліц та ін.

Погоджуючись з висновками авторів щодо реформування соціально-економічної системи держави в цілому, одночасно, хочемо відзначити, що структурні перетворення у країнах ЦСЄ в умовах європейської інтеграції потребують більшої уваги та вимагають детальнішого аналізу.

Мета статті: сприяти формулюванню розуміння процесу трансформації соціально-економічної системи, її суті і завдань в умовах розвитку інтеграційних відносин з ЄС. **Завдання статті:** встановити взаємозв'язок між структурними реформами та євроінтеграційними процесами, які відбулися в країнах ЦСЄ та Україні, проаналізувати можливий вплив євроінтеграції на показники соціально-економічного розвитку країн-учасниць.

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи тенденції глобальної економіки, можемо стверджувати, що відбуваються такі масштабні трансформаційні процеси, як перехід: від індустріального до постіндустріального суспільства (у розвинутих країнах) і до індустріального суспільства за розвинутих ринкових відносин у багатьох країнах Азії, Африки та Латинської Америки; до соціалістичного ринкового господарства (Китай, В'єтнам, Лаос); від адміністративно-командної до ринкової економіки у постсоціалістичних країнах Центрально-Східної Європи та пострадянських – нових незалежних державах.

Глобальні системні трансформації – це зміни, які відбуваються в межах політичної та суспільної макросистеми країни або групи країн і пов'язані з якістю способів управління, здійснення владних повноважень, поетапної еволюції (революції), яка охоплює політично-владні еліти.

Політична трансформація впливає на історичний процес змін, поєднуючи такі складові, як політична система суспільства, «політична людина» (особа, бізнесова чи політична еліта, колектив, організація), політична культура суспільства та особи (ідеї, норми, рівень політичних відносин).

Країни з перехідною економікою в Європі можна поділити на дві політико-економічні групи: ЦСЄ та СНД. Країни ЦСЄ, своєю чергою, поділяють за

статусом щодо вступу в ЄС: вісім країн «першої хвилі» вступу, які приєдналися до ЄС 1 травня 2004 р. (Естонія, Латвія, Литва, Чеська Республіка, Словаччина, Польща, Угорщина та Словенія); дві країни «другої хвилі» інтеграції, які приєдналися 1 січня 2007 р. (Румунія та Болгарія); країна «третьої хвилі», яка приєдналася 1 липня 2013 р. (Хорватія). Можна виокремити такі країни, як Албанія та Чорногорія, які не інтегровані в ЄС, однак є членами НАТО. До країн ЦСЄ також належать Боснія і Герцеговина, Республіка Македонія, Сербія, Косово, Білорусь, Молдова, Україна.

Перехідний період у різних країнах постсоціалістичного регіону розпочався у 1980–1990-х роках зі структурних реформ, приватизації та розвитку малого підприємництва з метою зміни централізованої планової економіки на ринкову. Згідно з даними Світового банку, «перехідний етап завершено» для десяти країн ЦСЄ, які приєдналися до ЄС 2004 р. та 2007 р. [8].

Україні, на жаль, не вдалося досягти подібних результатів. Навпаки, глобальна фінансово-економічна та внутрішньо- і зовнішньополітичні кризи та конфлікти спричинили суттєве скорочення виробництва, зменшення експорту, знецінення валюти, істотне зниження достатку та доходів населення. Сьогодні важко визначити та оцінити причини складного становища, в яке потрапила країна, проте варто усвідомити, що війна, окупація Криму та частини Донбасу є наслідками довготривалого перехідного періоду – зволікання політичних та бізнес-еліт у виборі правил гри і ціннісних орієнтацій.

Наголосимо, що перехідний період в усіх країнах ЦСЄ супроводжувався значним зменшенням обсягів промислового виробництва, ВВП і зайнятості, істотним зниженням рівня та якості життя населення. Масштаб економічних потрясінь можна порівняти із Великою депресією у США на початку 30-х років минулого століття, однак завдяки міжнародній підтримці та національній консолідації стабілізації вдалося досягти в стислі терміни.

На початку 90-х років Польща потерпала від гіперінфляції, що сягала 585,8 %; зовнішній борг країни становив 42,3 млрд дол. США, або 64,8 % ВВП, а рівень видатків поляків стрімко скоротився більше ніж на половину [3]. Для швидкого переходу від планової економіки, заснованої на державній власності та централізованому плануванні, до ринкової економіки в країні застосували стратегію радикальної трансформації, або монетаристської «шокової терапії», узгодженої з МВФ і Світовим банком відповідно до принципів Вашингтонського консенсусу.

План Л. Бальцеровича, затверджений 1989 р., передбачав: лібералізацію цін і мінімізацію втручання держави в економіку; встановлення нових митних тарифів, стимулювання експорту та обмеження імпорту; заохочення заощаджень підвищенням відсотків на депозити; упорядкування та уніфікацію податкової системи; жорстке обмеження зростання доходів населення за допомогою «заморожування» зарплати та скорочення видатків на соціальну допомогу; подолання дефіциту державного бюджету шляхом зменшення централізованих капіталовкладень і відмови від субсидування збиткових підприємств.

Після трьох важких років жорсткої економії Польщі вдалося вирішити проблему нестачі споживчих товарів, а 1992 р. зафіксувати бюджетний надлишок. Міжнародні кредитори погодилися на зменшення зовнішнього боргу країни, економіка якої, порівняно з іншими постсоціалістичними країнами, зростала найшвидшими темпами.

Чеська Республіка, завдяки міжнародній підтримці та політичній волі, доволі швидко досягла економічної стабільності. Президент В. Гавел наполегливо спрямовував країну до парламентської демократії і політичних структур західної цивілізації. Йому вдалося запровадити політичні та економічні реформи, забезпечити 1999 р. вступ до НАТО і наблизитися до членства в ЄС 2004 р. Зазначимо, що В. Гавел активно підтримував процес декомунізації, що істотно сприяло очищенню влади від представників тоталітарного режиму (Закон про люстрацію від 4 жовтня 1991 р.) [2].

Чеська Республіка ефективно використала досвід ліберальних реформ післявоєнної Німеччини. Прихильник політики Л. Ерхарда, В. Клаус отримав як прем'єр-міністр можливості втілення ідей соціально орієнтованої ринкової економіки (1991–1997). За зразком реформ Л. Ерхарда уклали угоду між урядом, профспілками та підприємцями про механізм контролю за динамікою заробітної плати з твердою фіксацією та поетапною лібералізацією цін, що дало змогу уникнути стрімкого зростання безробіття й різкого зменшення доходів населення [1].

Ще у 70–80-х роках формування ринкових відносин розпочалося в Угорщині – в процесі реформ часткового відокремлення економіки від державного впливу запровадили скасування директивного планування та перехід до самоврядування підприємств («тиха приватизація»); заохочення приватного сектору в сільському господарстві; свободу виїзду громадян за кордон і масове залучення іноземних туристів; формування фондового ринку (з 1983 р.), створення спільних підприємств (з 1986 р.). Угорщина першою у ЦСЄ перейшла на податкову систему західного зразка з ПДВ і єдиним податком для всього населення та підписала 1988 р. широкомасштабну угоду з ЄЕС.

Успіхи трансформаційного процесу підтверджують статистичні дані, згідно з якими 1989 р. частка соціалістичних країн становила в експорті Угорщини 44 %, розвинутих країн – 49 %, у тім числі країн ЄС – 27 %, а 1999 р. частка розвинутих країн збільшилася до 84 %, у тім числі країн ЄС – до 76 %; частка постсоціалістичних країн (без нових незалежних держав) скоротилася до 7,2 %, країн СНД – до 2,4 % [4].

Угорщині вдалося за десять років переорієнтувати зовнішньополітичні зв'язки на Захід, чому сприяв значний потік у країну іноземного капіталу, за допомогою якого створили сучасні підприємства машинобудівної, хімічної, електронної та електротехнічної галузей промисловості. Провідні транснаціональні компанії «Дженерал Моторс», «Дженерал Електрик», «Сіменс», «Опель», «Філіпс» придбали акції збанкрутілих угорських підприємств та створили нові, що уможливило тісні коопераційні зв'язки і створило передумови для цілковитої інтеграції з розвинутими економіками.

Проблеми, які постають сьогодні перед Чеською Республікою, Польщею та Угорщиною, за якістю, типом і рівнем загроз для економічної безпеки і добробуту населення держав істотно відрізняються від проблем України, для якої становище значно ускладнюється військовою та геополітичною агресією Російської Федерації.

Наголосимо, що інтенсивність процесів інтеграції трансформаційних економік насамперед обумовлена рівнем розвитку національної економіки та перебігом структурних реформ.

З підписанням 7 лютого 1992 р. Маастрихтського договору країни-члени ЄС реалізують стратегічний курс на поглиблення інтеграції в економічній, політичній і війсьній сферах, співробітництва в галузі правосуддя та внутрішніх справ, а також у соціальній сфері. Маастрихтський договір запровадив єдине загальноєвропейське громадянство, підвищив роль Європейського парламенту, розширив повноваження наднаціональних органів ЄС. В економічній галузі здійснюється перехід від єдиного внутрішнього ринку до поетапного формування валютного, економічного та політичного союзу.

Звернімо увагу, що необхідною умовою для вступу країни в ЄС, згідно з розділом 2 Маастрихтського договору, є, насамперед, демократичний режим та дотримання прав людини. Другий важливий комплекс критеріїв євроінтеграції стосується виконання зобов'язань, передбачених приєднанням до правової, економічної та політичної систем Союзу та відповідності економічним показникам, визначеним у Договорі. Країна повинна мати конкурентоспроможну ринкову економіку, адекватні правову та адміністративну структури в державному та приватному секторах економіки, а також брати участь у спільній зовнішній та оборонній політиці ЄС.

Мета встановлення Маастрихтських критеріїв конвергенції полягала в усуненні відмінностей та досягненні зближення національних економік країн – членів ЄС. Критерії приєднання до ЄС: цінова стабільність – рівень інфляції в країні-кандидаті не повинен перевищувати 1,5 %; середній рівень інфляції в трьох країнах ЄС з найменшими інфляційними показниками; стабільність державних фінансів – річний дефіцит державного бюджету не може перевищувати 3 % валового внутрішнього продукту. Рівень державного боргу не повинен перевищувати 60 % річного ВВП; рівень відсоткових ставок за довготерміновими кредитами – 2 % від рівня, що існує в трьох країнах ЄС з найкращими результатами; обмінний курс валют не повинен виходити за межі встановленого діапазону коливань обмінних курсів. Девальвація заборонена щонайменше протягом двох років. На період вступу до ЄС країни ЦЄС лише частково забезпечували дотримання цих критеріїв (табл. 1).

Таблиця 1

Відповідність країн ЦСЄ Маастрихтським критеріям

Показник Країна, рік вступу до ЄС	Рівень інфляції, % 2004 — 2,2 2007 — 2,8	Дефіцит державного бюджету	Державний борг, %	Участь у системі спільного колювання валютних курсів	Довготермінова відсоткова ставка, % січень 2004 — 6,1
Естонія, 2004	3,0 (- ¹)	1,6 (+)	5,1 (+)	+	Н/д
Латвія, 2004	6,2 (-)	-1,0 (+)	15,0 (+)	+	5,0 (+)
Литва, 2004	1,2 (+)	-1,5 (+)	19,3 (+)	+	4,8 (+)
Чеська Республіка, 2004	2,6 (-)	-2,8 (+)	28,9 (+)	-	4,7 (+)
Словаччина, 2004	7,5 (-)	-2,4 (+)	41,5 (+)	+	5,1 (+)
Угорщина, 2004	6,8 (-)	-6,5 (-)	59,5 (+)	-	8,3 (-)
Польща, 2004	3,6 (-)	-5,4 (-)	45,7 (+)	-	6,7 (+)
Румунія, 2007	4,9 (-)	-2,9 (+)	12,8 (+)	-	7,3 (+)
Болгарія, 2007	7,6 (-)	1,2 (+)	17,2 (+)	-	4,3 (+)
Словенія, 2004	3,7 (-)	-2,3 (+)	27,3 (+)	+	5,1 (+)
Хорватія, 2013	2,2 (+)	-5,3 (-)	82,2 (-)	-	4,3 (+)

Джерело: складено автором на основі [5].

Необхідно враховувати, що більшість країн-членів ЄС не виконує усіх критеріїв Маастрихтського договору, хоча вимагає цього від країн, які прагнуть вступу до ЄС. Протягом 2000–2011 рр. лише Естонії вдалося внаормувати державний бюджет згідно з Маастрихтськими критеріями, інші країни вже через чотири роки не дотримувалися заданого показника. Польща та Угорщина так і не змогли збалансувати бюджет належним чином протягом зазначеного періоду.

Зауважимо, що вимоги до країн-кандидатів на вступ до ЄС під час реалізації курсу на зближення значно зросли. Країнам-претендентам необхідно не лише здолати економічну кризу, а й досягти відповідних якісних характеристик макроекономічної стабілізації та підвищення ефективності економіки. Зважаючи на динаміку економічного розвитку та прогнозовані проблеми в умовах країн ЄС, можна передбачити, що Маастрихтські критерії в найближчі роки

¹ Не відповідає «членським критеріям».

залишаться доволі жорсткими і, вірогідно, будуть для України не менш суворими. Досягнуті в Україні економічні показники на сучасному етапі частково відповідають Маастрихтським критеріям, хоча й простежується певний прогрес у стабілізації економічних показників і проведенні реформ. Зокрема, спостерігається стійка тенденція до зниження дефіциту бюджету та наближення до рівня інших країн ЦСЄ (табл. 2). Однак проблему дефіциту державного бюджету України загострює скорочення обсягів ВВП та зростання боргового навантаження.

Таблиця 2

Динаміка дефіциту бюджету окремих країн ЦСЄ, % до ВВП, 2013–2017 рр.

Рік \ Країна	2013	2014	2015	2016	2017
Албанія	-0,4	-7,3	-15,3	-13,4	-2,1
Чорногорія	-4,5	-0,7	-5,9	-6,0	2,4
Боснія і Герцеговина	-1,9	-0,3	-0,2	0,4	-1,1
Республіка Македонія	-3,8	-4,2	-3,4	-2,6	-3,9
Сербія	-5,3	-6,2	-3,6	-1,2	-7,6
Молдова	-1,8	-1,9	-2,3	-2,1	-2,1
Білорусь	-3,1	-3,1	-2,5	-2,5	0,7
Україна	-4,8	-4,4	-1,1	-2,2	-3,2

Джерело: складено автором на основі [6].

Необхідною умовою можливості інтеграції України до ЄС є зниження темпів інфляції для наближення до групи рівня Албанії, Чорногорії, Боснії і Герцеговини та Македонії з темпами інфляції в межах 1–2 % (табл. 3).

Нагромадження внутрішнього боргу (табл. 4), насамперед у зв'язку з поглибленням інтеграційних процесів і лібералізацією потоків капіталу, набуває ознак системної загрози стабільному розвитку та економічній безпеці держави, спричиняє посилення податкового тягаря на акумулювання фінансових ресурсів як джерела інвестицій. Доволі чітко цей негативний ефект проявився під час глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2010 рр., зумовлюючи виведення капіталу за кордон 2013–2014 рр. і зменшення величини резервів та заощаджень.

Таблиця 3

Динаміка темпів інфляції окремих країн ЦСЄ, %, 2013–2017 рр.

Рік Країна	2013	2014	2015	2016	2017
Албанія	1,9	1,6	1,9	1,3	2,1
Чорногорія	2,2	-0,7	1,5	-0,3	2,1
Боснія і Герцеговина	-0,1	-0,9	-1,0	-1,1	1,8
Республіка Македонія	2,8	-0,3	-0,3	-0,2	0,3
Сербія	7,7	2,1	1,4	1,1	3,4
Молдова	4,6	5,1	9,6	6,4	6,5
Білорусь	18,3	18,1	13,5	11,8	8,0
Україна	-0,3	12,1	48,7	13,9	12,8

Джерело: складено автором на основі [5].

Таблиця 4

Динаміка державного зовнішнього боргу окремих країн ЦСЄ, % до ВВП,
2013–2017 рр.

Рік Країна	2013	2014	2015	2016	2017
Албанія	65,5	70,0	72,6	70,9	70,8
Чорногорія	58,6	55,8	63,3	63,7	62,5
Боснія і Герцеговина	28,3	30,9	30,5	29,9	43,2
Республіка Македонія	34,0	38,1	38,1	39,6	38,7
Сербія	59,6	70,4	74,7	71,9	61,5
Молдова	23,4	24,5	27,4	37,8	34,4
Білорусь	36,9	39,5	53,3	53,9	58,8
Україна	40,5	70,3	79,3	81,2	86,2

Джерело: розраховано автором згідно з даними [7].

На відміну від сусідніх держав ЦСЄ, в Україні за 26 років трансформації не завершений процес приватизації, не налагоджені цивілізовані ринкові відносини, не сформований ринок цінних паперів та земельних ресурсів. Не розв'язана проблема поширення корупційної тінізації економіки. Структурна трансформація радянської макросистеми обумовила формування особливого типу монополізації економіки та політики – олігархії як крайньої форми

стратифікації суспільства, що загрожує новим соціальним напруженням і кризами.

Революція Гідності взимку 2013–2014 рр., як вияв волі громадянського суспільства, різко засудила патерналізм та авторитаризм: український народ став на захист європейських цінностей, а сьогодні ціною власного добробуту та людських жертв продовжує боротьбу із зовнішнім ворогом. Однак цього недостатньо для виконання Україною критеріїв євроінтеграції.

Висновки. Структурні перетворення можливі за активізації внутрішніх джерел змін. Від волі національної еліти залежить послідовність та ефективність реформ, що відбуваються в різних галузях економіки та суспільних відносин. Досвід структурних реформ та адаптація Маастрихтських критеріїв країнами ЦСЄ вказує на необхідність проведення в Україні приватизації, лібералізації цін і тарифів, політики імпортозаміщення задля налагодження ділової активності та справедливих відносин у державі.

Потребує прискорення трансформація та модернізація соціально-економічної системи, передусім досконалої інституціоналізації відносин держави і бізнесу та гарантування прав власності для підприємців, а також посилення протидії корупційним зловживанням та ухилянням від сплати податків. Лише за таких умов економіка нашої країни стане привабливою для майбутніх поколінь українців, а також іноземців, зацікавлених в інвестиціях і трудових та інших факторних перевагах в умовах глобальної конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Дергачова В.* Становище країн з перехідною економікою у глобальному середовищі / Дергачова В., П. Фільянов // Проблеми науки : зб. наук. праць. – 2005. – № 9. – С. 43–50.
2. Закон про люстрацію, Посольство Чеської Республіки в Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mzv.cz/kyiv/uk/x2001_09_21/vyrovnani_s_minulosti/x2012_09_25/index.html.
3. Річні показники цін товарів та послуг в Польщі від 1950 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja-roczne-wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-w-latach-1950-2014/>.
4. Экономические преобразования в странах Центральной и Восточной Европы: Проблемы, тенденции, перспективы / А. Гелб, Ч. Грей ; пер. с англ. – Москва : Прогресс-Универс, 1995. – 110 с.
5. International Macroeconomic Data. URL: <https://countryeconomy.com>.
6. International Macroeconomic Data. URL: <https://knoema.com/>.
7. International Macroeconomic Data. URL: <https://tradingeconomics.com/>.
8. Unleashing Prosperity: Productivity Growth in Eastern Europe and the Former Soviet Union, World Bank. Washington, 2008, 274 p. URL: <http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/publications/UnleashingProsperity.pdf>.

*Стаття надійшла до редколегії 10.06.2018
Прийнята до друку 01.09.2018*

**STRUCTURAL TRANSFORMATIONS ON THE WAY OF THE EU INTEGRATION
OF THE CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES****Grygoriy Shamborovskyi**

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. +380322394781,
email: gwersi@gmail.com*

The transformation processes of the Central and Eastern European countries, the financial liberalization, the privatization, the import substitution policy of Poland, the Czech Republic and Hungary are investigated. The European integration processes peculiarities of the CEE countries and Ukraine are highlighted. The macroeconomic indicators of the CEE countries and their compliance with the Maastricht Treaty, which requires achieving macroeconomic stability, adherence to rigorous criteria of the inflation, the state budget deficit, the government debt, the interest rates, and the exchange rate in the applicant countries for accession to the EU are analyzed. It is established the CEE countries in the process of the European integration only partially met Maastricht criteria. It has been determined the common feature of the transition period of Estonia, Latvia, Lithuania, Czech Republic, Slovakia, Hungary, Poland, Romania, Bulgaria, Slovenia and Croatia which was focused on the socio-economic convergence with EU member states. It is established that Ukraine macroeconomic indicators do not correspond to the Maastricht criteria generally at the present stage, however, the indicators stabilization is observed. Particularly there is a steady tendency to reduce the budget deficit and bring it closer to the level of other CEE countries. It is determined that the necessary condition for Ukraine integration into the EU is to reduce the rate of inflation –13% and approaching the group level of Albania, Montenegro, Bosnia and Herzegovina and Macedonia with inflation rates within the range of 1–2%. The necessity of accelerating structural reforms and Ukraine European economic integration by system adaptation of the CEE countries experience which successfully completed this process is emphasized.

Key words: transitive (transitional) economy; liberalization; privatization; import substitution; CEE countries; Maastricht Treaty; Maastricht criteria; Eurointegration.